

Posudek diplomové práce Kristýny Černé *Vtělenost vědomí, myšlení a jazyka*

Práce Kristýny Černé se utkává nelehkým tématem vtělenosti vědomí, myšlení a jazyka. Autorka posbírala z literatury dosti zajímavého materiálu a pokusila se ho samostatně promyslet. Tak nakročila směrem práci, která by mohla být výborná. Bohužel však práci nedotáhla do podoby, která by skutečně výborná byla.

Za nikoli nepodstatný problém považuji způsob, kterým autorka na začátku práce vymezuje základní pojmy tvořící pojmový rámec práce. Zejména pojmy *mysli* a *vědomí* – a rozdíl mezi nimi – jsou vysvětleny způsobem, který mi není příliš srozumitelný. Tak na str. 4 autorka píše: "Pojem *mysli* je více abstraktní a budí dojem něčeho mystického. S pojmem *mysli* operujeme, jako kdybychom mohli *mysl* přisoudit i stromu, věříme-li, že *mysl* má." Nerozumím tomu, v jakém smyslu by *mysl* měla být "abstraktní" a už vůbec ne "mystická". Druhá z citovaných vět mi pak nedává smysl vůbec žádný, Věříme-li, že má strom *mysl* (nebo cokoli jiného, třeba vědomí, nebo entelechii), pak mu samozřejmě budeme *mysl* (vědomí, entelechii ...) přisuzovat; co z toho ale má plynout? O *mysli* pak autorka píše: "Já mohu *mysli* přisoudit pocity a myšlenky, zkušenosti už ale řadím do vědomí"; zatímco vědomí charakterizuje následujícím způsobem: "Vědomí zahrnuje naše zkušenosti, pocity, emoce, myšlení, plány, cíle, sebe-uvědomění, schopnost dívat se na sebe z pohledu třetí osoby." Tohle si jednak zdá protiřečit (jak je to s těmi pocity?), ale především to podle mne vůbec nevede k pochopení toho, jak autorka uvedené pojmy používá.

Také autorčiny argumenty pro to, že vědomí nemůže být jenom produktem mozku, působí někde až poněkud naivně. Tak např. na str. 14 si klade řečnickou otázku "Jak jinak se lze dobrat k pochopení *mysli*, nežli zabýváním se biologickým mozkiem?" a odpovídá na ni následujícím způsobem: "Možná se stačí zamyslet. To, co *myslí*, není jeden orgán našeho těla. Mozek je součástí těla a je s ním spojen. *Myšlení* se neodehrává v jednom našem orgánu, je potřeba také zbytek těla. Mozek je součástí celého našeho nervového systému, na kterém je závislý. Navíc sám o sobě není zárukou vědomí. To, že má někdo mozek, přeci neznamená, že má také vědomí. Musí vlastnit ještě něco jiného." To, že je mozek propojen se zbytkem těla, je samozřejmost, ze které ale, zdá se mi, nijak neplyne, že vědomí nevzniká pouze v mozku. (Podobně je se zbytkem těla jistě propojen třeba žaludek, a přesto nás to nevede k závěru, že trávení neprobíhá výhradně v něm.) A tvrzení, že mozek ještě neznamená vědomí, zde vypadají prostě nezdůvodněně.

Podobně až naivně působí například autorčino zdůvodnění jejího přesvědčení, že počítač či robot nemůže *myslet*. Na str. 37 píše: "Počítač kalkuluje. Jde o matematickou činnost. Když počítač hraje šachy, matematicky propočítává tahy, které má k dispozici. Vybírá z dat – z těch, co jsme do něj vložili. Obecně počítač pracuje s daty. Počítač operuje s jedničkami a nulami. To, že počítač pracuje s daty, neznamená, že jim rozumí. On jim nerozumí. Proto ani nemyslí." Vše, co zde autorka píše o počítači, lze – *mutatis mutandis* – říci i o lidském mozku.

Ten také, když člověk hraje šachy, nějak "propočítává" tahy, také pracuje s daty a v jistém smyslu je jeho činnost také záležitostí "jedniček" (aktivovaných neuronů) a "nul" (neaktivovaných). Plyne z toho ale, že člověk tomu, co jeho mozek "propočítává", nerozumí? A pokud ne, proč by to mělo plynout pro robota?

Také úvahy o jazyce jsou na některých místech minimálně povrchní: "Jazyk používáme každý den, proto se zdá, že v našich životech zaujímá důležité místo. My sami jsme si vytvořili jazyk, používáme ho proto tak přirozeně. Lingvistické schopnosti jsou pro nás tak samozřejmé, protože pro nás není obtížné je používat. Jazyk jsme si vytvořili tak, aby vyhovoval našim potřebám a schopnostem. Obecně je pro nás o mnoho jednodušší hovořit naším rodným jazykem, protože jsme na to zvyklí. Každého člověka primárně spojujeme s jedním jazykem." Nezdá se být na místě říkat, že jsme si jazyk *vytvořili* (jak bychom to mohli dokázat?); a už vůbec ne tím něco zdůvodňovat. Že je jednodušší hovořit "rodným" než jiným jazykem je samozřejmost, o které není zřejmé, proč ji autorka zmiňuje. A proč bychom měli každého člověka spojovat s jedním jazykem, také není jasné – případy lidí, kteří byli či jsou bilingvní, či kteří vyrůstali zcela mimo lidskou jazykovou společnost, jsou známy odedávna.

Celkově práci škodí, že nemá žádný jasný směr. Autorka v ní předvádí různé, z části zajímavé věci týkající se tématu práce, ale nijak zjevně to nesměřuje k jasnému závěru. Takže když se k závěru dostane, působí poněkud nepodloženě. Autorka v něm píše, že se "přiklání" ke "vtělenému rozprostraněnému vědomí" a že "cítí, že jazyk a vědomí jsou provázané fenomény"; co však ona cítí, či k čemu se přiklání, není příliš zajímavé; zajímavé by byly argumenty, kterých podle mne pro své stanovisko nepřináší dostatek. (V rámci diskusí o vtělenosti vědomí je například velkým tématem to, zda je tělo jenom *nutnou podmínkou* existence mysli či vědomí v mozku, či zda je nevyhnutelné připustit, že ona mysl či ono vědomí se *rozkládá* v celém tom těle. K těmto podstatným problémům se ovšem autorka vůbec nedostává.)

Práci je možné vytýkat i jistou stylistickou nedotaženost.

Vzhledem k uvedeným výhradám nepovažuji za možné práci hodnotit lépe než jako *doboru*.